

אל המבקש

עלון חודשי להפצת תורת המוסר בדרכו של מרן הסבא מנובהרדוק זצוק"ל

שנה ו' גיליון מס' 72

אדר תש"פ

ידיעת העבר - והשקפת העתיד!

עומדים אנו נפעמים.

חשבנו שאולי 'תנועת המוסר' כבר זמנה עבר; אולי כבר צריכים אנו 'שיטות' אחרות... הימים פשוט חולפים, ועמם גם אותם ענקים שחיו בדורות ההם - בהם לא הכירו חכמות היצוניות; בהם לא היה צריך 'לכבס מילים' בשביל להגיע לעבודת ה'; ובהם אף לא היה צורך ב'מרצים'... 'אנשי אמונה אבדו' - כפשוטו! הם, שזכו והתחנכו על ברכי גדולי תנועת המוסר, מנחילי התורה והמוסר, ידעו הם היטב את עומקה של נפש האדם מבלי להזדקק ל... ידעו הם היטב את אופני תחלואי הנפש הישראלי, וכמוכן את אופני ארוכתה.

ואכן, ריפאו הם אלפי אלפי נפשות מישראל - רק מחכמת התורה הק' כפי שקיבלו הם מרבותיהם; והם הם אלו שהיוו דוגמא וציור לעולם הישיבות בפרט - ולאנשי 'העולם' בכלל.

אלא שבדורנו פסו ועברו אנשי אמת אלה מן עולם. 'בעלי מוסר' אמיתיים? ! כבר מזמן לא נראו במחוזותינו; 'מרצים' ו'יועצים' ישנם למכביר - אולם את אותם 'עובדים' נשגבים, את אותם דמויות שכולם חטיבה של קדושה טהרה ושלימות כבר לא נראו במחוזותינו (בגלוי) מזמן.

אלא שאין אנו כמותם אלה שאוהבים הם להמציא בעיות; כבר בזמנו של מרן הגרי"ס, מגלה הוא מדוע ירדה חרדת הדין והמשפט - רק בעקבות שתמו היראים...

ולכן, מה עשה הוא זצ"ל? וכי התייאש הוא מן העבודה הכבירה? ! לא ולא !! ! חלילה! שינס מותניים, ולברו הקים הוא 'בתי מוסר'; העמיד לגיונות של תלמידים הגונים בעלי לבבות שלמים; עמד הוא בכל מקום אפשרי, ומעל כל במה וזעק את זעקתו: הצילו את נפשותיכם! תקנו את מידותיכם! איחזו בלימוד המוסר המחייב הגוף והנפש! וכידוע שזעקתו עשתה פירות ופירי פירות.

כי כך היא דרכו של 'בעל מוסר': אכן, רואה הוא את העבר - את ירידת הדורות שאינה נמנעת היא - אך לא מתבוסס הוא בה! אלא היא לו כנר מאיר אשר על ידו יעמוד הוא היטב וילחם בעד העתיד, שיהיה טוב יותר לו ולסביבתו!

כפי שידוע מה שענה מרן הסבא זצוק"ל לתלמידו המובהק הגה"צ רבי דוד בודניק זצוק"ל כששאלו: מה גרם לו לצאת כל כך בקצה' בעבודת עצמו ובעבודת הרבים? וענה מרן הסבא זצ"ל: 'ידיעת העבר והשקפת העתיד'! והרחיב ר"ד זצ"ל הי"ד לבאר תשובתו זו בהספד שנשא על מרן הסבא זצ"ל כמה שנים לאחר הסתלקותו.

ואכן, כמה הדברים אמורים גם עבורנו: זאת התורה - 'תורת המוסר' - לא תהיה מוחלפת! ביד כל אחד ואחד לאחוזו בעץ החיים הוא 'לימוד המוסר' - כלשונו הזהב של מרן הגרי"ס זצ"ל - ולזכות בשני העולמות! עלינו לאמץ את קריאתו של מרן הסבא זצ"ל: 'אין בדיעבד ברוחניות - אלא רק לכתחילה'!

לכן, כמה מרנין הלב לראות את אותה 'תורת המוסר', שיש עוד את אותם יחידים האוחזים בה ללא הרף - כעצתו של החכם מכל אדם: 'אל תרף' - וממשיכים אף הם בהפצת תורת המוסר כפי שקיבלו מרבותיהם הגדולים זיע"א.

מפעם לפעם הננו מפרסמים מעל כמה זו על 'חבורות' חדשות שקמות להם; או על ספר וקונטרס חדש בדברי עבודת המוסר שיוצא לאור עולם. בהחלט מרנין לב.

אלא שעל של עתה באנו.

כבר ד' שנים רצופות, שחברינו וידידנו זוכה בחסדי שמים, להו"ל כל שנה בסמוך לתקופת יום הפטירה של הגה"צ רבי ישראל דוד נייזונו זצ"ל, קונטרס מיוחד מדברי מוסר ונועם אמריו המרתקים לב ונפש.

רבי ישראל דוד זצ"ל הינו מתלמידיו המובהקים וממשיך דרכו של הגה"צ רבי גרשון ליבמן זצ"ל - משיירי 'כנסת הגדולה' דנובהרדוק שקודם המלחמה. במאמריו הנפלאים, מצליח הוא לתת ביטוי מוחשי לתורתה של 'נובהרדוק', שנאמרה בסופה וסערה לאותם עובדי ה' המסולאים בפד... אותם שנשטו את הקשר לזה העולם החולף - וכספו הם לעולם רוחני; עולם שכולו 'שבירה' עצמית - בעבור 'התיקון' הנצחי...

יכה לחיי - לכם העובדים, לכם המשתדלים והמתאמצים בהרצת תורת המוסר!

"הכפשת הזולת"

מאמר לפורים מהגה"צ רבי יצחק ולדשיין זצוק"ל

יהודי - זורק את הזבוב ושותה את השאר; ואם אדוני המלך יגע בכוס יין של יהודי - הוא שופך את הכוס על הארץ ואינו שותה אותו כלל.

זה לעומת זה

בתוך דבריו של המן רואים אנו איך שקודם כל **הקטין את מעלתם** של עם ישראל, בכך שאמר שהם ישנים הם מן המצוות, ושגם הרבנים אינם שומרים את המצוות. ואחר כך כשהזכיר שאינם אוכלים ואינם נושאים נשים מהם וכו', ואינם עושים שום דבר עבור המלך וכו', בזה **הגדיל את חסרונם**.

זה היה המן, שכאשר כל עם ישראל משתחוה לו, ורק יהודי אחד אינו כורע ומשתחוה לו - כבר יוצא ומשמיץ עם שלם. הוא יוצא נגדם במשא הבאשה והתגוללות - ואינו שוקט עד שמקבל את האישור להשמידם מעל פני האדמה.

מרדכי לעומתו, כאשר רואה הוא כי שני סריסי המלך בתן ותוש חפצים להרוג את המלך - שהיה שונא ישראל גדול יותר מהמן כפי שאמרו חז"ל - אינו חוסך כל מאמץ והולך לאסתר המלכה ומדוווח לה על העומד להתרחש; וזאת למרות, שכאמור מדובר בשונא ישראל מובהק! ובאמת, תכונה רעה זו - שמצינו בהמן - נמצאת אצל כל אדם! שכאשר יש לו שנאה על חבירו - אינו נח ואינו שוקט עד שהולך ומשמיץ את חבירו. הוא פותח בליצנות ובביטול מעלותיו; ממשיך בהשפלה; ומסיים בלשון הרע ובהגדלת חסרונותיו.

עלינו לדבוק במדותיו של מרדכי הצדיק ולדבר טוב אף על השונאים והיריבים שלנו!

פעם בפורים עשו 'הצגת פורים' על מרדכי ואסתר. אחד היה בתפקיד של המן, והשני היה בתפקיד של מרדכי. אמר אדמו"ר הסבא זצוק"ל: הלה המציג את המן - תפקידו קל הרבה יותר מזה שעליו להציג את מרדכי. כי הלא אנו בעצמנו הננו מעט בעלי גאוה, מעט עריצים וכו' אולם את מידותיו של מרדכי קשה לחקות - וצריך מאמץ מיוחד לכך...
(תורת יצחק)

טבע רע ישנו באדם - כשרוצה להכפיש את חבירו, קודם כל מתחיל להתלוצץ עליו ולהקטין את מעלתו, ואחר כך מסיים בהגדלת חסרונו. אך כוונה אחת שווה יש לו - רק להשפיל את חבירו.

וכך היה טבעו של המן, הוא ניגש אל המלך אחשוורוש ואמר: "ישנו עם אחד מפורז ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך, ודתיים שונות מכל עם, ואת דתי המלך אינם עושים, ולמלך אין שווה להניחם" (אסתר ג, ח). ממקרא זה למדו חז"ל (מגילה יג:): שאין מי שיודע לדבר לשון הרע כמו המן, וכך דרשו:

דבריו של מסית

אמר המן למלך אחשוורוש: בא ונכלה את ישראל! אמר לו המלך: מפחד אני מאלוקיהם, שלא יעשה בי מה שעשה במלכים הקודמים שהציקו להם. אמר לו המן: אין לך מה לחשוש מזה, הם ישנים מן המצוות. אמר לו המלך: יש בהם רבנים שהם שומרים את המצוות ומגנים על הדור. אמר לו המן: גם הרבנים אינם שומרים את המצוות.

ממשיך המן במשתה ההסתה: שמא תאמר שאחסר הרבה אנשים במלכותך מפני שישנה מלכות אחת שמליאה מהם - על זאת אשיבך, שהם מפורזים בין העמים ולא תורגש חסרונם. שמא תאמר שיש איזושהי הנאה מהם - על זאת אשיבך שהם כפרידה עקרה שאינה עושה פירות ואינה מולידה ואין נהנים מולדותיה. שמא תאמר שיש מדינה קטנה שלמה מהם ואמחק אותה - לא כן, הם מפורזים בכל מדינות מלכותך.

מסיים המן את משא ההשמצה: יהודים אילו אינם אוכלים מאיתנו; ואינם נושאים נשים מאיתנו; וכן אינם נישאים לנו. הם אינם משתתפים בעבודת המלך; ומסים וארנונה אינם נותנים; כל פעם יש להם תירוץ אחר: היום שבת; היום פסח; אנו אסורים במלאכה - עד שעוברת כל השנה ואינם עושים שום דבר עבור המלך. למלך לא כדאי ואין לו כל חשש להשאירם, מפני שהם אוכלים ושותים - ומבזים את המלכות; שאם נופל זבוב בכוסו של

ויפח באפיו נשמת חיים

הגה"צ רבי ישראל דוד ניינונר זצ"ל

שבתותם שנים שבהם הייתי מתגורר בלוס אנג'לס, התגורר שם יהודי, שקודם המלחמה הוא היה 'אדמו"ר' בפולנייה, ואח"כ הוא ירד לגמרי, רח"ל ד' ירחס! מה יש? אלא שגם מקודם הוא היה מזויף; הוא היה אחד כזה שלא היה בפנימיותו שום דבר - הכל היה רק 'חיצוניות'. אז ממילא אח"כ התברר - ב'עולם הברור' שאליו הוא הגיע אח"כ - מהי מהותו אמיתית. וזה היות, שכשמגיע שעת הניסיונות, אז באמת נבחן האדם היטב היטב. בכל אופן, רואים מהנ"ל דבר נורא: שכל אחד ואחד - ואפילו ההכי גדול שיש - צריכים 'לרוץ אותו'; בגדר (משלי כח, יד): "אשרי אדם מפתח תמיד", ופירושו חז"ל (ברכות ס): "ההוא בדברי תורה כתיב". וזהו עבודתו התמידית של האדם שצריך הוא לפחד שמא ושמא יחטא - ואז...

והראיה לדבר, שאפילו יעקב אבינו פחד! כמו שאמר חז"ל, שאע"פ שהבטיחו הקב"ה - יעקב אבינו פחד שמא יגרום החטא! כמו שדרשו חז"ל (ברכות ד). את הפסוק (בראשית לב, ח): "ויירא יעקב מאוד" - אמר שמא יגרום החטא!

עד כאן בארנו את העניין המובא בתחילת פרשת 'אחרי מות'. ואילו המובא בתחילת פרשת 'קדושים' - הינו הפוך מהקצה אל הקצה.

קדושים תהיו - כי קדוש אני

בתחילת פרשת 'קדושים' אמרה התורה (ויקרא יט, ב): "דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם". וביאר רש"י וז"ל: "דבר אל כל עדת בני ישראל: "מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה" עכ"ל.

יכל עדת בני ישראל - פירושו לכולם; כפי שידוע שמצוות 'הקהל' הינה לכולם: גברים נשים וטף. כולם יחד - אין אחד שנעדר! ומדוע? שרוב גופי תורה תלויין בה. וכשבאו לומר לכולם את אותם 'גופי תורה' שכולם חייבים בהם - במה פתחו ואמרו לכולם? דבר ראשון: "דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם". וזה לכולם: אין הבדל בין אחד שראוי להישמר הצעיר - או אפילו זה שראוי להישמר 'מזרע'; כולם מחויבים: 'קדושים תהיו' ועל כרחם שזה אפשר! שאם זה לא היה אפשר - אז התורה לא הייתה אומרת לכולם 'קדושים תהיו'.

מילא, מה שהתורה אומרת לכולם ציווי זה 'קדושים תהיו' - על אף שזה קשה מאוד. אבל שנתבונן בטעם הדבר נתפלא ביותר: "כי קדוש אני ה' אלוהיכם". בגלל שהקב"ה קדוש - בגלל זה אתם ג"כ צריכים להיות קדושים! וכי איזה דמיון יש בין הדברים: כי קדוש אני ה' - אז כולם צריכים להיות קדושים! ולכאורה, איך מבקשים דבר כזה מכל כלל ישראל ללא יוצא מהכלל - ועוד מהסיבה הזאת! כמו שנאמר - למשל - שביום אחד שרוטשילד יצא מהבנק, ובידו היו כמה מיליונים... ופתאום פונה אליו אחד ממקבצי הנדבות שהיה שם באותה העת, ופונה לרוטשילד ומבקש ממנו נדבה. ואילו רוטשילד עונה לבקשתו: מה!! תכנס גם אתה לבנק ותבקש כמה מיליונים כמוני... וכי יש שייכות ביניהם!!

אלא שבאמת המשל אינו דומה לנמשל בכלל: היות שהקב"ה יכול להתעשר - והם יהיו אותו דבר; ואלא שבקדושה זו הנדרשת מבניי - וכי יש לנו הבנה ומושג בכלל בקדושתו של הקב"ה שנוכל אף אנו להדמות אליה!! אלא שלמרות הכל - כך הקב"ה מצווה אותנו! ובוודאי שזה באופן מוגבל - כמו שאמר חז"ל במדרש (ויקרא קדושים פכ"ד): "קדושים תהיו - יכול כמוני תלמוד לומר: 'כי קדוש אני' - קדושתו למעלה מקדושתכם".

אבל בכל אופן מבקשים מכלל ישראל: "קדושים תהיו - כי קדוש אני". מה הדמיון? איך מדמיינים את זה בכלל! איך אפשר להגיד ולדרוש זאת מבן אנוש שהינו בן תמותה!!

אלא שאם התורה אומרת - אז סימן שכן יכולים! וההסבר לכך הוא היות שכל אחד ואחד הינו 'חלק אלוה-ממעל'! כמו שהעידה התורה (בראשית ב, ז): "וייצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים". ואמרו קדמונינו על כך: "מאן דנפח מדליה נפח" - הקב"ה נפח באפיו נשמת חיים (עין זוה"ק ח"א כז; וע"ע רמב"ן בראשית ב, ז). בתוך האדם נמצא חלק אלוהי ממש - ולכן הוא יכול להגיע ולהדבק בו עד ועד בכלל!

לב מלכים - אין חקר

ולכאורה, איך זה הולך ביחד? פה אנו רואים שצריכים לרוץ את האדם - יהיה מי ויהיה - שלא יהיה גנב ושלא יהיה... ולפתע פתאום בהמשך רואים את החלק האלוהי ממעל שנמצא באדם וע"י הוא יכול להגיע לכלל...

אלא, שכך בדיוק היא יצירתו של האדם ומהותו האמיתית - כפי שבראו הבורא יתברך: "וייצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה" - מצד הגוף האדם נמשך למטה למטה. כפי איך שמצינו בלשונו של בעל 'חובות הלבבות' (בהקדמת הספר): "והבינוני כי הנפשות תאוותם רבה להשיג תכלית הרע"; לא סתם רע - אלא 'תכלית הרע'; שמי הגוף האדם יכול רח"ל להגיע לתחתית הרע והרוע - אין לנו מושג אפילו! רח"ל.

ומהצד השני: "ויפח באפיו נשמת חיים" - הקב"ה נטע באדם חלק אלוהי, את הנשמה העליונה, שעל ידה יכול האדם יכול להגיע ולהתעלות עד השמיים! יש בכח האדם זאת ללא ספק! הלב של האדם כ"כ רחב, ויש בו כוחות נפלאים כאלה - שהאדם יכול להגיע לשמי השמיים - עד אין חקר!

כפי שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי כה, ג): "שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר". 'שמים לרום' - אין לנו מושג אפילו; כפי שאמר חז"ל (פסחים ד): "מן הארץ עד לרקיע - מהלך חמש מאות שנה. ועוביו של רקיע - מהלך ה' מאות שנה. ובין כל רקיע לרקיע - מהלך ה' מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע". יש לנו מושג שיש שמיים, ואנו אף רואים ויודעים שיש שמיים - אבל אף אחד לא יכול להגיע!

המשך בעמוד הבא

בדרך כלל פרשיות 'אחרי מות-קדושים' נקראים בציבור יחדיו - למעט בשנה מעוברת. פרשיות אלו מלאות עניינים נוראים - 'גופי תורה' וכידוע, שפרשת 'קדושים' הינה הפרשה עם הכי הרבה מצוות. אלא מה, שלכאורה נראה שיש בין תחילתם של ב' פרשיות מחוברות אלו - סתירה גדולה מהקצה אל הקצה. תחילה נתבונן בביאורם של פסוקים אלו, ולאחר מכן נבאר את הסתירה שביניהם.

זה זרזו יותר מן הראשון

בפרשת 'אחרי מות' כתבה התורה: "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' וימותו ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות כי בענן אראה על הכפורת" (ויקרא טז, א-ב).

וביאר רש"י וז"ל: "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן: "מה תלמוד לומר? היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא. אמר לו: אל תאכל צונן, ואל תשכב בטחב. בא אחר ואמר לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב - שלא תמות כדרך שמת פלוני! זה זרזו יותר מן הראשון, לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן". ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא: "שלא ימות כדרך שמתו בניו". ולא ימות: "שאם בא הוא מת" עכ"ל.

התורה באה לצוות את הארון ובניו, על חומר ענייני קדושת המקדש וקדושו; אם כן, לכאורה, מה הסיבות להזכיר כאן את מיתת בני אהרן? אלא, שלכן מביא רש"י את המשל עם החולה והרופא - שהרופא השני הוסיף והזהיר וזרזו אותו יותר מהרופא הראשון; לכך נאמר: 'אחרי מות שני בני אהרן' - כלומר, כאשר תצווה את אהרן שלא יבוא בכל עת אל הקודש, ראוי שתזכיר לו את עניין מיתת בניו שנענשו על שלא נזהרו כראוי בקדושת המקדש (ויקרא י, ב), כדי שילמוד מתוך כך עד היכן הדברים מגיעים!

ריבוננו של עולם! מי המדבר כאן? - 'ויאמר ה' אל משה! ולמי מדברים כאן? - 'אל אהרן אחיך'. וכי יש איזה ספק או ספק ספיקא על אהרן שצריכים לזרזו ולהזהירו ביותר! זה שהקב"ה אומר שהוא יכול לבוא אל הקודש - רק לא בכל עת - עליו צריכים אזהרות חמורות כאלה! - 'ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא: "שלא ימות כדרך שמתו בניו". ולא ימות: "שאם בא הוא מת"...

אלא מה, שאכן כן, הקב"ה הוא שאמר כך: 'ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת - ולא ימות!'

בזיכרוני עוד, שבעיירות של פעם, היות ולא היה שום אמצעי תקשורת כמו רדיו וכדו' - לכן לא ידעו כלום. אבל שאם הייתה איזה 'הודעה חשובה', היה אחד שהיה מגיע לכיכר הכפר עם תוף גדול, והוא היה מכה בתוף מספר דפיקות קצובות - וכולם הבינו שיש איזה הודעה חשובה. כולם היו מתאספים מיד בהתרגשות - היות ויש 'חדשות'...

פעם שהייתי בכפר אצל הסבא שלי - קרה מקרה כזה. דפקו על התוף וכולם התקצבו לכיכר הכפר לשמעו את הכרזו. מה קרה? תפסו גנב! והעונש היה שהוא היה מקבל 25 על יד כולם - למען ישמעו וייראו.

בעבר כולם ידעו מה זה 25... בהרבה שפות זה ידוע - ברומנית בהונגרית - 25 זה היה הקוד לעונש מלקות; שמי שהתחייב בעונש כל שהוא - מניחים אותו על הכסא ומלקים אותו 25...

אני ב"ה קיבלתי כבר 25 לא פעם מהגרמנים ימח שמם... זהו נס גמור מי שנשאר בחיים לאחר מלקות אלו! מפני שהם נתנו זאת בצורה הכי חזקה שאפשר; בעיניי ראייתי אנשים שמתו מהמכות הללו!

ולמשל, באותה העת שכולם מתאספים לראות את עונשו של הגנב למען ישמעו וייראו, שאסור לגנוב וכי וכל שיגנוב שידע שיענש גם הוא בחומרה רבה - האם ניתן לקרוא אף לגדול הדור, מי שמוסכם על כל הזרמים והפגלים ללא עוררין - כמו 'החפץ חיים' למשל - שיבוא ויראה את העונש כדי להזהירו ולזרזו...!!

בא הנה ר' ישראל מאיר - אתה רואה! אם גם אתה נתגנב, אז גם אתה תקבל... הלא זוהי חוצפה נוראה! איך אפשר בכלל! ואם על הח"ח כך - על אהרן הכהן על אחת כמה וכמה! האם אותו צריכים לזרזו בצורה כזאת: 'שלא תמות כדרך שמת פלוני'!!

ליבעי אינש רחמי אפילו עד...

אלא שזהו פסוק מפורש (איוב טו, טו): "הן בקדושו לא יאמין" - אין אמונה אפילו ב... ודברי חז"ל במדרש ע"כ הינם קילורין לעיניים (יתנחומא' תולדות ז): "אמר רבי שמעון בר יוחאי: אין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו על הצדיקים בחייהם אלא לאחר מיתתם, שנאמר (תהילים טז, ג): "לקדושים אשר בארץ הקמה" וגו'. אימתי הן קדושים? כשהן קבורים בארץ. שכל זמן שהן חיים - אין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו עליהן. כל כך למה שאין הקדוש ברוך הוא מאמין בהן? שלא יטעה אותן היצר הרע! וכיון שמתים - הקדוש ברוך הוא מייחד שמו עליהן" עכ"ל.

ועד כדי כך, שחז"ל אומרים שעד יום מותו - האדם צריך לבקש רחמים על עצמו, וז"ל (ברכות ח). "ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא" עכ"ל. וכתב רש"י ע"כ בד"ה: 'זיבולא בתרייתא שלמא': "שיהא לו שלום כל ימי חייו ואף ביום קבורתו עד השלכת עפר האחרונה שבכיסוי קבורתו" עכ"ל. עד שקבורים את האדם הוא לא יכול לדעת מה יהיה עמו...

והראיה הגדולה לכך, הינה מאותו חז"ל גדול שימש שמונים שנה בכהונה גדולה - ולבסוף נעשה צדוקי. כך שהעידו חז"ל (ברכות כט): "נתן (אבות ב, ד): 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך'; שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה, ולבסוף נעשה צדוקי".

ורואים בחוש שיש מציאות כזו, רח"ל, כפי איך שבעצמי הכרתי אחד כזה;

"ויפה באפיו נשמת חיים" – המשך

ומה שיש בשמיים... יש על כך בזוהר הקדוש בפרשת פקודי אריכות דברים. הוא מספר שמה על כל חדר וחדר, שיש בהם חלונות וכו' ועל כל העניין של תפילות העולם, שלכל תפילה יש 12 חלונות, וזה מכוון כנגד 12 שבטים. וכמו שיש בית כנסת למטה - יש בית כנסת למעלה, ושם מתקבצים כל התפילות. מי שידוע ומבין יכול לדעת שישמיים זה לרום - אבל אע"פ כן זה עם גבול. וכן ה'ארץ לעומק' - יש בה כל כך עומק... וכשחופרים אפשר להגיע לעומק... ואפשר להגיע עד לברזיל אם יחפרו ויחפרו... ואף על פי כן יש גם בזה גבול. ובכל זאת: 'לב מלכים אין חקר' מה שיש בתוך ליבו של אדם - זה עוד יותר מרום השמיים וממעמקי הארץ; 'אין חקר'! ואם לב מלך, אפילו גוי כן - על אחת כמה וכמה שיש בכל לב של יהודי - שיש בו חלק אלוהי ממעל - את המושג של אין חקר! (ע"פ ליקו"מ א', תורה קצא).

וראינו את זה היטב בכל המצבים, ובכל הזמנים הכי קשים, את אותה 'הנקודה היהודית', שתמיד היא זו שהתגלתה בכל המצבים, ושמרה על נשמתם ועוז רוחם של כל היהודים. וראיתי זאת היטב בימי המלחמה, עד שבמקרים מסוימים היא אף פעלה על גויים להתייחס אחרת ליהודים. כמו שהייתה נעה אחת בהונגריה, שההונגרים דנו אותה למוות בכדי לרצות את הגרמנים ששלטו שם אז. לא שהונגרים היו צדיקים... יהודי צדיק החביא אותה בבונקר - מטעם הכרת הטוב למשפחתה - ובסוף ההונגרים גילו את המחבוא שלהם, בעקבות כך שהבטיחו פרסים גדולים למי שימצא יהודים מתחבאים.

בסופו של דבר דנו אותה לתלייה, ובשביל שיהיה למען ישמעו ויראו אמרו שהיא יהיה במרכז העיר. הגויים התחילו לרקוד ולשמוח, והיו בטוחים שהיא תבכה ותצעק, אבל למעשה היא הייתה בשקט ובשלווה. בסיום המשפט השופט אמר שעל פי החוק הבין לאומי כל נידון למוות יכול לבקש איזה משאלה. ושאלו אותה מה ברצונה לבקש? וענתה, שמבקשת שאחרי התלייה שייקחו אותה להיקבר בעיר שלה, באונגוואר, ע"י הסבא שלה. כולם שם התפלאו, אחת שהייתה ברעב ובצמא, בתוך בונקר זה מה שהיא מבקשת?! לכה"פ שתהנה משמהו לפני... ולשאלת השופט מה יש דווקא באונגוואר? היא ענתה, שהיא מקווה שאם היא תהייה ע"י הסבא שלה, שהוא היה איש צדיק - הוא יעזור לה להגיע לעוה"ב.

זה כל כך השפיע על השופט הגוי, עד שהוא ביקש לדבר איתה ביחידות. ואמר לה שהוא מתפעל מזה שמה שאכפת לה זה רק על החיים שלה שלאחר המוות ועוה"ב - לכן הוא יעשה בצורה מסויימת שהיא תברח; והוא אכן מינה לה ב' שומרים סמויים שייקחו אותה עד בודפסט, ובחשדי שמיים היא ניצלה דרך השגרירות השוודית - כידוע - והיא אף זכתה לאחר מכן לראות דורות ישרים. זה נקרא 'אין חקר' - אין חקר ללבו של יהודי! וכי יש לנו מושג למה שהאדם יכול להגיע? עד כדי כך שאפילו גויים התפעלו ממנה! כידוע שיש עוד הרבה סיפורים כאלו.

מאת ה' - מן השמיים!

אבל בעיקר עלינו להתבונן: מאין הכת זה? רק מפני הנקודה האלוקית שיש בכל יהודי ויהודי! וזוהי חובתנו בעולמנו להכיר ולדעת מאין באנו - ומה באפשרותנו לעשות ולהגיע עם נשמתנו!

התשובה על השאלה 'מאיפה אתה בא?!' הנשמה שלנו מאיפה היא באה? מצינו זה בהגדרה מדוייקת בדברי הפיוט הנורא: "שימו לב אל הנשמה. לשם שבו ואחלמה. ואורה כאור החמה שבעתים כאור בקר. מכסא כבוד חצבה. לגור בארץ ערבה" - הנשמה חוצבה מכסא כבוד!

וכמו כן רבינו בחיי בסוף ספרו חובות הלבבות ב'תוכחה' כתב על כך: "ממקור בינה קורצת, וממעין חכמה לוקחת, וממקום קדוש הובאת, ומעיר גיבורים הוצאת - מאת ה' מן השמיים". בהמשך דברי ה'תוכחה', מרחיב רבינו בחיי בעניין הזה - איך שמצד אחד האדם נמצא בתוך מידות וטבעיים חומריים שעליו להתגבר עליהם; ומצד השני - מעורר הוא באופן נפלא על מעלת הנשמה שבאדם.

זוהי מהותנו: ממקור בינה קורצנו. נכון, אדם קרוץ מחומר; אבל זה מצד האחד. אלא, שמצד השני - האדם קרוץ מנשמה! קרוץ הוא ממקור בינה, ומעיין חכמה, ומעיר גיבורים, ממקום קדוש הובאה היא - מאת ה' מן השמיים!

ולכן בפרשת אחרי מות התורה כל כך מזוהרה אותנו, לדעת מאין קורצנו תחילה: מחומר, הגוף וכל תולדותיו - שאם נכנעים אליהם אוי ואבוי לאן שאפשר להגיע; ולאחר מכן, מיד בפרשת קדושים, התורה מורה לכל יהודי ויהודי שבכח הנשמה שבו - מסוגל הוא להגיע לקדושה ולדבקות כזאת בלי גבול ושיעור...

ואם יהיה לבן חיל

ואכן זוהי עבודת האדם תמיד כל ימי חייו - להיות תחת קשרי המלחמה נגד יצרו וטבעו; ומאיידך, עליו לרומם את נשמתו. היות שהאדם נתון בכל רגע ורגע תחת 'בחינה': האם לבחור בטוב - ולהדבק בבורא ית' ע"י נשמתו; או חלילה וחס לבחור ברע - ועל ידי כך לפול לשאול תחתית.

ובחירה זו אינה רק במעשה - אלא אפילו על ידי מחשבה בכוחו של האדם לרומם את עצמו, או חלילה וחס להיפך. אלא שאין זה בא מאליו. עבודה

גדולה מאוד צריך האדם להשקיע בזה, בכדי לעמוד ולנצח מלחמה חזקה זו. ומצינו זה מבורר היטב בלשונו הזהב של הרמח"ל בספרו 'מסילת שרים' (פ"א) וז"ל: "והנה שמו הקדוש ברוך הוא לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות החומריות; אשר אם ימשך אחריהן - הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי. ונמצא, שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה. כי כל ענייני העולם, בין לטוב בין למוטב - הנה הם ניסיונות לאדם: העוני - מצד אחד; והעושר - מצד אחד. כעניין שאמר שלמה (משלי ל, ט): "פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה', ופן אורש וגנבתי" וכו'. השלוה - מצד אחד; והיסורין - מצד אחד. עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור.

"ואם יהיה לבן חיל, וינצח המלחמה מכל הצדדין - הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה להידבק בבוראו; ויצא מן הפרוודור הזה ויכנס בטרקלין - לאור באור החיים. וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו, ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל להידבק בו - כן ישיגהו וישמח בו" עכ"ל. (עיין עוד ע"כ בידרך ה": ח"א פ"ב ב, פ"ג ב-ד; שם בפ"ד ב-ד; ח"ב פ"ג א-ג).

את המהירות הנ"ל על מהות נפש של האדם הכוחות הטמונים בו אופני המלחמה ודרכי הניצחון הטיב לבאר זאת בעל 'התניא' מיד בתחילת בספרו 'ליקוטי אמרים' (פרקים א-ב) וז"ל: "אך ביאור העניין - על פי מה שכתב הרב חיים ויטל ז"ל בשער הקדושה [ובעץ חיים שער נ' פרק ב'], דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד רשע, יש שתי נשמות, וכדכתיב: "ונשמות אני עשיתי", שהן שתי נפשות. נפש אחת מצד הקליפה וסערה אחרא, והיא המתלבשת בדם האדם להחיות הגוף, וכדכתיב: "כי נפש הבשר בדם היא". וממנה באות כל המידות רעות, מארבע יסודות רעים שבה. דהיינו כעס וגאוה מיסוד האש, שנגבה למעלה. ותאוות התענוגים מיסוד המים, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג. והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים, מיסוד הרוח. ועצלות ועצבות, מיסוד העפר וכו'.

"ונפש השנית בישראל היא חלק אלוהי-ממעל ממש, כמו שכתוב: (בראשית ב, ז): "ויפח באפיו נשמת חיים", ו"אתה נפחת ביי". וכמו שכתוב בזוהר: "מאן דנפח מתוכיה נפח", פירוש, מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח. כך על דרך משל נשמות ישראל עלו במחשבה, כדכתיב: (שמות ד, כב): "בני בכורי ישראל", (דברים יד, א): "בנים אתם לה' אלהיכם". פירוש, כמו שהבן נמשך ממוח האב, כך בכיכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו יתברך" עכ"ל.

לטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה

זה העניין של 'ספירת העומר'. התחלנו בפסח, נתנו לנו כח רוחני כזה בליל הסדר, רוממו אותנו עד למעלה - אין לנו מושג מה זה ליל הסדר. אבל אח"כ נותנים לנו שבעה שבועות של 'ספירת העומר'. ועניין הספירה בכל יום הינה לא רק 'להגיד' ספירה ותו לא. אלא שעל ידי הספירה והעבודה שבכל ספירה וספירה - כמו שקיימו בני"י בצאתם ממצרים עד קבלת התורה - היא בכדי להסיר את הטינופת של המידות הרעות; ומאיידך, לקנות את המעלות העליונות. ממש כדברינו לעיל: לכתת את כוחות הגוף הנגוף - ומאיידך להאיר ולהזכיר את הנשמה שבנו.

הכרתי אנשים שונים שידעו הם היטב את כל ה'כוונות' שיש בספירת העומר - אך לא ידעו הם שהעיקר הוא 'העבודה' של הספירה! שזה ייתכן רק ע"י עמל ולימוד התורה הקדושה; ועמלות בתפילה; וכן בכל הדברים המביאים ליראת שמיים - כלימוד המוסר; עבודת וזיכוד המידות וכדו'. שרק על ידי זה יוצאים מהטומאה ועולים מעלה מעלה.

ומצינו רעיון זה בתפילה שלאחר ספירת העומר - שכן מבקשים אנו: "ריבוננו של עולם: אתה ציוויתנו על ידי משה עבדך לספור ספירת העומר כדי לטהרנו מקליפותינו ומטומאותינו וכו' כדי שיטהרו נפשות עמך ישראל מזוהמתם. ובכן יהי רצון מלפניך שבזכות ספירת העומר שספרתי היום יתקן מה שפגמתי בספירה, ואטהר ואתקדש בקדשה של מעלה. ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות, ולתקן את נפשותינו ורוחותינו ונשמותינו מכל סג ופגם, ולטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה, אמן סלה".

יספירת העומר! בכדי להיטהר מהטומאה והזוהמה, ניחא; להשיג קדושה וטהרה של מעלה - גם זה ניחא; אבל מה ההו"א בכלל על 'לטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה?!' לכאורה זוהי חוצפה לבקש את 'קדושתך העליונה!' אלא שזה הכוונה העליונה בבריאת האדם ונתינת הנשמה בתוכו - רק בכדי להגיע עד ועד בכלל ללא גבול ושיעור. אלא, שעליו להיזהר היטב בכל עת מאותה נפש בהמית הרוצה להורידו אל באר שחת!

וזוהי צריכה להיות השאיפה: להגיע לקדושתך העליונה - ולעלות מעלה מעלה. ויעזור ה' שנזכה לכך, ושנזכה להגיע ליום מתן תורה ולקבל את התורה בשלימות, מתוך נחת, הרחבת הדעת, שמחה קדושה וטהרה, וגאולה שלימה, במהרה בימינו, אמן!

'המוסר והנועם' ח"ד שיצא לאור זה עתה, לרגל יום פטירתו העשירי של ר"ד ניינונר זצ"ל. השיחה נמסרה במגדל העמק בסדר 'אחרי מות-קדושים' תשס"ז. תשו"ח למו"ל על מסירת החומר לזיכוי הרבים)

ניתן לקבל עלון זה במייל: elhamevakesh@gmail.com

הגישה למייל מתבצעת ממקום שמאושר ע"י ועדת הרבנים לענייני תקשורת

”ושכנתי בתוכם”

מרון הגה”צ רבי ישראל יעקב לובצ’נסקי זצוק”ל הי”ד

”ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם”. ואמר חז”ל ע”כ: ”בתוכו” לא נאמר אלא ”בתוכם” - מלמד שהקב”ה שוכן בלב כל אחד ואחד.

נתבונן במילי דעלמא - כמה מקפיד האדם שיהיו כליו נקיים; הייתכן, שיניח אדם שומן של פסח - בתוך גרף של רעי? ועוד יותר מקפידים ברפואות שיהא הצנצנת והבקבוקים נקיים מכל אבק ומכל פגימה דקה.

ומספרים על הגאון הצדיק מוה”ר יוסף דוב מבריסק זצ”ל, שפעם אחת ארע שהיה נוסע ממקום למקום, והעגלון הוליך העגלה דרך בית המטבחיים הכללי שעמדה אחורי העיר - והקפיד הוא על זה, ואמר: מדוע נוסע דרך מקום זה? מפני שנפשו העדינה והנקייה לא סבלה מקום שהורגים שם בעלי חיים; וגם לעבור בדרך, בעראי, סמוך למקום כזה הקפיד. ואמר (סנהדרין כ”ג): ”נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסיבין בסעודה, אלא א”כ היו יודעים מי מסב עמהם”.

ומעתה, נצייר כמה צריך האדם לטהר ליבו - עד שתהא ראויה להיות מקום משכן לשכינה? ! כמה צריך האדם לטהר ליבו מגאוונה, כעס, נקמה ותאוה - עד שיתקיים בו ”ושכנתי בתוכם”! ? שחייב זה נכלל במ”ע של: ”ועשו לי מקדש”!

להתנהג בדרכי ה’

והנה יש להתבונן בעובדא דרבי חנינה בן תרדיון (ע”ז י”ח), כמה צריך האדם לטהר ליבו ממידת הנקמה, שמצינו שאמר לו הקלסטינר: אם אני מרבה באש, ואטול הספוגין של צמר, אם אתה מבטיחני שאזכה לעוה”ב? א”ל: אין. א”ל: השבע לי - ונשבע לו וכו’ יצא ב”ק ואמרה: ר’ חנינה בן תרדיון וקלסטינורו מזומן לחיי עוה”ב.

העניין מבהיל על הרעיון - הלא הקלסטינר עשה לו יסורים נוראים, ועפ”י הטבע צריך להתגבר עליו כעסו ונקמתו; והיה בידו שלא להבטיחו עוה”ב, וזה היה נקמה היותר גדולה; ואיך עשה לו טובה גדולה כזו, אשר חז”ל אמרו: ”יפה עשה אחת של קורת רוח בעוה”ב מכל חיי העוה”ד”?

הלא חזינו כמה הייתה הכרתו חזקה, עד שלא רצה ליטול ספוגין של צמר בידו כדי שלא יחבול את עצמו, אעפ”י שהוא מידת חסידות במצבו, כמ”ש הריטב”א שם, הרי שגם במצב היותר קשה לא איבד הכרתו בחיי הנצח, והיה כדאי לו לסבול מיתה משונה ולא יפגום במידת חסידות. וא”כ אחר ההכרה החזקה שלו איך הבטיח בשבועה חיי הנצח, לאיש שהוא חיה בצורת אדם? האם לאכזר כזה מטיבין הטבה גדולה כזו?

אמנם הקושיא הוא התירוץ: מפני שיש כאן מקום של כעס ונקמה, לכן צריכין להתנהג בדרכי ד’ - לעשות ’הטבה במקום הקפדה’! כמו דרכי ד’, כשאדם עובר עבירה, גם בזה הרגע שממרה רצון הבורא, הקב”ה מטיב עמו ומשפיע לו חיים - כן צריך להתנהג האדם עם מכעיסיו ומצעריו, שגם באותו הרגע שמצער, צריך לבקש מקום להטיב עמו וכל מה שהכעס גדולה כן צריך להיות ההטבה הגדולה.

על כן גם רחב”ח נהג עמו בדרך ד’ - לעשות לו הטבה וחסד באותו שעה. וחזינו שזה גרם שהתעורר הקלסטינר להיות בעל תשובה על כל מעשיו, וכ”כ התגבר עליו החרטה על להבא - עד שהשליך עצמו לתוך האש ונשרף. ובוודאי עשה כן משום צער החרטה על העבר; וגם מצד שפחד שמה יפול אח”כ מרוח התשובה שלו - לכן פסק על עצמו מוטב שימות מתוך תשובה ויהיה בטוח בחיי עוה”ב.

וחזינו שלפי שהלך ר’ חנינה בן תרדיון בדרך ד’, להתנהג בהטבה במקום הקפדה - זכה לעצמו וזיכה בזה אחרים; שהנהגה הזו מחזיר גם לב אכזר למוטב!

מוכשר לקיים התורה

והנה יש לצייר עד כמה מגיע החוב להתרחק מן הנקימה והנטירה. נצייר, איש עני שכתת רגליו מעיר לעיר לקבץ נדבות. פעם אחת הלך בדרך רחוקה, ולא היה לו צדה לדרך, ונחלש לבו עד שנפל על הקרקע ונפשו בו תתעלף. ועבר נגיד אחד, וראה שהעני מרמז בידו שיצילו מצער הרעבון ומחלישות לבו, אך מרוב

גאותו עבר ולא שם ליבו עליו - אעפ”י שהוליך עמו כל טוב. והנה, אח”כ שלח הקב”ה הצלחתו ע”י אחר.

והנה, העני בא לעיר, והזמין לו ה’ יתברך מציאה, וזכה בגורל, ונעשה בפעם אחת נגיד גדול; וקבע ביתו ובית מסחרו בעיר הלזו שדר בו פלוני הנגיד, שלא שם ליבו להצילו בשעה שהי’ הסכנה מרחפת עליו. ואח”כ נודמן שהי’ הנגיד צריך לסך גדול לפדות כמה וואגאנען (=עגלות) של מיני מתיקה, והיה חסר לו והיה דחוק מאד לפדותם - בדווקא היום שהיה שבעה ימים קודם פסח שהוא הזמן הנדרש לזה. ובא אל העני שילונו אלף דולר.

ומובן שבאותה שעה מתעורר רגשי נקמה, כי פלוני לא רצה להיטיב עימו בדבר קטן בשעה שהי’ נוגע לפיקוח נפש - ועכשיו רוצה שיעשה עמו חסד להלוותו אלף דולר, כדי להרוויח הרבה; הלא יש כאן הרהורי הטבע: הרי אני אעשה לך כמו שעשית עימדי!

והנה עפ”י הדין, צריך לקבלו בסבר פנים יפות, ולא יזכיר לו לא בדיבור ולא בתנועה רמו של נקימה ונטירה - אלא ילווה לו גמילות חסד כמה שצריך. הנה ציור זה מגיד לנו, עד כמה צריך האדם לטהר ליבו עד שיהא מוכשר לקיים התורה.

כח הציור מועיל לטהר הלב

והנה בעניין טהרת הלב מגאוונה, יש לצייר המעשה שמספרים על רב אחד שלמד עם תלמידיו הצעירים - ונהג הנהגתו ביד חזקה. והנה באמצע לימודו הפסיק ויצא, והנה בזמן ההפסקה קפץ אחד מתלמידיו, וישב על מקום רבו בכל פרטיו ודקדקו: צווה לאחד שגידי השיעור; גער בשני; הוכיח את השלישי; הלקה את הרביעי וגרש את החמישי.

והנה אחד מן השוק נכנס אל בית הרב וראה כל התמונה מראש עד סוף, ואח”כ הרגישו הנערים שרבים הולך לבוא, מיד ברחו הנערים כל אחד על מקומו, ועשו עצמם כלא היה כאן שום דבר. והנה האיש מן השוק שאל את הרב בתימהון: איך עלה בידכם לעשות אחד מתלמידים שיהא ראוי למלא מקומכם בשעה שאתם מוכיחים להפסיק? ומתנהג כהנהגתכם ככל הצורך? מיד הרגיש הרב שהיה כאן איזה חציפות, ושאל לתלמידיו מי הוא אשר מלאו לבו לעשות כן? אז נפל פחד על כולם, והתחיל כל אחד להשתמט ולאמר: ’אני לא’ ’אני לא’...

כן נצייר, שלעתיד לבוא כאשר יעמדו לפני הדין והמשפט בעלי השררה אשר נותנים חיתתם בארץ חיים; כשישאל הקב”ה: מי הוא אשר נהג מנהג זה? אז ישתמט כל אחד ויאמר לא לא, אין אני רבי! אין אני רבי! וז”ש המסילת ישרים: כשיצייר אדם מעמד הדין - פרוח תפרח ממנו הגאוונה.

וכן בעניין חמדת העולם, יצייר אדם משה”כ (משלי ה): ’ונהמת באחריתך ככלות בשרך ושארך’; נצייר איש אחד חמד לעשות בניין מפואר מסודר עם כל צרכי בני אדם ותענוגיהם, ולווה על זה ממון מכמה אנשים, בחשבון שדמי שטר דירה ישלם החובות. והנה אח”כ קרה לו אסון שנשרף הבניין, ונשאר בערום ובחוסר כל; והניי הבעלי חובות אינם מוותרים מאומה, ובאים בנגישות לתבוע החוב. והנה כל זמן שדר בהבית לא היה מרגיש עקיצת הבעלי חובות - כי ניחותא דהבית היה מכסה על צער התביעות.

אמנם אחר שנשרף הבית, ואין לו עכשיו שום הנאה - כמה קשה לו כעת לפרוע החובות, מדבר שאין לו עכשיו מזה שום תועלת. וכ”ש כשעובר חמשה ששה שנים, שכבר שכח ההנאות שהיה לו מלפנים, ועדיין צריך לשלם בעד כל פרט ופרט שסידר בהבית. כן יצייר האדם, שצריך לסבול בעד הנאותיו שנהנה בעוה”ז, וכמה יהיה קשה לו לקבל עונש בעד הנאות הגוף בשעה שכבר נרקב הגוף, ואין לו ממנו דבר הנאה! וז”ש ’ונהמת באחריתך’ בשעה שכבר כלתה הבשר, וכבר נרקב ועדיין החובות מרובות, והפירעון נמשך...

והנה כח הציור מועיל לטהר הלב - ולעשותו מוכשר להשראת השכינה! ולפי רוב היגיעה וההשתדלות לטהר ליבו - כן לעומתו יזכה למדרגת ”ושכנתי בתוכם”!

(”חיי המוסר” ח”ב)

על זאת שיבחו אהובים

מערכת העלון מברכת את חברנו וידידנו היקר המסייע לעלונו, על הו”ל את הקונטרס הנפלא ”המוסר והנועם” ח”ד

משיחותיו של הגה”צ ר’ ישראל דוד ניוונור זצ”ל מגדולי נובהרדוק ותלמיד מובהק לגה”צ רבינו גרשון ליבמן זצוק”ל. ובו הסבר נפלא על מהותה ודרכי עבודתה של ”נובהרדוק”. יתן ה’ שיזכה להמשיך לזכות את הרבים כהנה וכהנה.

ניתן להשיג בטל: 0504116403 או ע”י בקשה למייל של העלון.